

بسمه تعالی
طرح تهیه حساب های اقتصادی بخش تعاون کشور
(سابقه و اهداف)

سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور و نقش مهمی که برعهده بخش تعاون گذاشته شده است، ضرورت فراهم سازی زمینه های لازم برای توسعه بخش تعاون در اقتصاد کشور را توجیه می کند. توسعه این بخش از اقتصاد کشور و نظارت بر عملکرد آن در وهله اول نیازمند شناسایی وضعیت فعلی و تعیین جایگاه بخش تعاون در اقتصاد ملی است. لذا لزوم شناسایی ابعاد کمی و کیفی این بخش، وزارت تعاون را برآن داشت تا پیشنهاد تهیه حساب های اقماری بخش تعاون را با همکاری مرکز آمار ایران در چارچوب سیستم حساب های ملی سال ۱۹۹۳ یا (SNA 93) و تجدید نظر آن (SNA2008) ارائه نماید.

با توجه به غیرمتمرکز شدن برنامه ریزی و نیاز جوامع به توسعه برنامه های بخشی و منطقه ای و همینطور تحلیل دوران های اقتصادی، فعالیت گسترده ای به ویژه در خصوص تهیه حساب های تفصیلی گوناگون از ابعاد مختلف جغرافیایی، بخشی و زمانی آغاز شده است. با توجه به اهمیت بنگاه های تعاونی در اقتصاد کشور و توسعه این بنگاه ها در سال های اخیر و همینطور هدف گذاری ۲۵ درصدی سهم تعاون در اقتصاد ملی در انتهای برنامه پنجم، ضرورت پایش عملکرد اقتصادی کشور برای چگونگی نیل به اهداف پیش بینی شده امری ضروری و تهیه حساب تعاون در ادوار زمانی مشخص امری اجتناب ناپذیر و الزامی است. در گذشته فعالیت هایی در زمینه تعیین سهم در کشور صورت گرفته است که مهمترین آن در سال های ۱۳۷۳ لغایت ۱۳۷۵ بوده است که با اجرای طرح مطالعاتی اقدام به جمع آوری اطلاعات اقتصادی تعاونی ها در مقیاس محدود و متعاقب آن برآورد سهم تعاون در اقتصاد ملی به میزان ۲/۸ درصد است. بعلاوه در سال ۱۳۸۸ مطالعه ای توسط شرکت مشاوره سنجش امکان با استفاده از مدل های اقتصاد سنجی انجام شد که سهم تعاون به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ حدود ۸/۷ درصد (بدون احتساب نفت و گاز و سهام واگذار شده شرکت های دولتی به تعاونی های سهام عدالت) برآورد شد. البته حساب های اقتصادی بخش تعاون به صورت رسمی توسط نهاد رسمی و متولی تهیه حساب های ملی کشور یعنی مرکز آمار ایران تاکنون محاسبه و منتشر نشده است و فعالیت های صورت گرفته هیچگاه منجر به نتیجه و محاسبه سهم تعاون در اقتصاد ملی نشده است.

مطالعات گوناگونی در کشورهای مختلف جهان برای نشان دادن جایگاه بخش تعاون در اقتصاد کشور ها صورت گرفته لیکن هر یک تنها بخشی از نقش تعاونی ها را در اقتصاد ملی نشان داده است. به طور مثال در کشور بلژیک سهم داروخانه های تعاونی در بازار محاسبه شده است. در کلمبیا تعاونی ها به ۲۵ درصد جمعیت خدمات درمانی ارائه می کنند. اینگونه شاخص ها جامع نبوده و سهم واقعی تعاونی ها را در اقتصاد کشورها نشان نمی دهد. شاخص هایی نظیر سهم ارزش افزوده بخش تعاون در محصول ناخالص داخلی از جامعیت بیشتری برخوردار است. به دلیل دشواری کار، هزینه های سنگین و جدا نبودن آمارهای تعاونی ها، در اغلب کشورها سهم بخش تعاون به طور مجزا محاسبه نشده بنابراین امکان مقایسه کشورها از این نظر وجود ندارد. لذا عموماً مقایسه ها از نظر تعداد تعاونی، تعداد اعضا، تعداد شاغلین، ضریب پوشش جمعیتی، سرمایه و ... مورد استفاده قرار می گیرد که چندان قابل اتکا نمی باشد. ضمن آنکه در این حالت، اساسی ترین ویژگی تعاونی ها که عدالت اقتصادی و اجتماعی است به دلیل دشواری محاسبه به ورطه فراموشی سپرده می شود. در این خصوص در کشورهایی که به اقتصاد اجتماعی نگاه ارزشی دارند به بخش تعاون و توسعه آن اهتمام ورزیده اند و سعی در افزایش سهم آن در اقتصاد و پیگیری محاسبه سهم آن در اقتصاد ملی هستند.

با توجه به ارزش های اقتصادی- اجتماعی تعاونی ها، کمیسیون اروپایی در سال ۲۰۰۹ منابعی را برای انجام ۵ پروژه در ۵ کشور عضو (صربستان- بلژیک- بلغارستان- مقدونیه و اسپانیا) برای محاسبه سهم تعاون در اقتصاد ملی، تخصیص داده است. یکی از اهداف اجرای این پروژه ها توسعه آمارهای معتبر مورد نیاز برای استقرار حساب های اقماری تعاونی ها است. قرار بوده است انجام این فعالیت در سال ۲۰۱۰ به پایان برسد و نتایج آن نیز در سال ۲۰۱۱ منتشر شود. تا کنون نتایج اجرای این پروژه برای دو کشور مقدونیه و صربستان منتشر شده است. با تلاش

دفتر آمار و فناوری اطلاعات وزارت تعاون، حساب های اقماری تعاونی های مقدونیه ترجمه شده و ترجمه ی حساب های اقماری تعاونی های صربستان در دست اقدام می باشد. بر اساس اطلاعات موجود که عموماً بدون ذکر منبع و متدولوژی موثق است سهم تعاونی ها در محصول ناخالص داخلی (GDP) برخی از کشورها به شرح ذیل اعلام شده است:

کلمبیا ۶/۵ درصد نیوزلند ۲۲ درصد
کنیا ۴۵ درصد ویتنام ۶/۸ درصد
پرتغال ۵ درصد ونزوئلا ۱۴ درصد
برزیل ۴۰ درصد (در کشاورزی)

هدف کلی طرح تعیین سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور است و برخی از اهداف تفصیلی آن به شرح زیر می باشد:
• محاسبه ارزش افزوده تعاونی های کشاورزی و سهم آن در ارزش افزوده بخش کشاورزی

- محاسبه ارزش افزوده تعاوني هاي صنعت و معدن و سهم آن در ارزش افزوده بخش هاي صنعت و معدن
- محاسبه ارزش افزوده تعاوني هاي مصرف و سهم آن در ارزش افزوده بخش بازرگاني
- محاسبه ارزش افزوده تعاوني هاي مسکن و عمراني و سهم آن در ارزش افزوده بخش ساختمان
- محاسبه ارزش افزوده تعاوني هاي بخش حمل و نقل و سهم آن در ارزش افزوده بخش حمل و نقل
- محاسبه ارزش افزوده تعاوني هاي خدمات و سهم آن در ارزش افزوده بخش خدمات
- محاسبه اشتغال بخش تعاون و سهم آن در اشتغال کل کشور
- تعيين تعداد اعضاي تعاوني ها در هر فعاليت اقتصادي برحسب طبقه بندي بين المللي ISIC
- محاسبه سرمايه گذاري بخش تعاون و سهم آن در کل اقتصاد
- محاسبه درآمد ایجاد شده در بخش تعاون و سهم آن در کل اقتصاد
- محاسبه سهم تسهیلات اعطائي به بخش تعاون در کل اقتصاد
- محاسبه GDP بخش تعاون و سهم آن در کل اقتصاد
- محاسبه ساير شاخص هاي مرتبط با بخش تعاون که بعد از انجام مطالعات تعيين خواهد شد

جهت اجرائي کامل اين طرح لازم است اقدامات ذيل به انجام برسد:

الف- مطالعات نظري

- ب- بررسي چارچوب موجود بخش تعاون و کدگذاري آن بر حسب طبقه بندي بين المللي رشته فعاليت هاي اقتصادي (ISIC)
- ج- مطالعه و بررسي شيوه هاي گردآوري اطلاعات
- د- تعيين اقلام مورد نیاز براي گردآوري اطلاعات
- ه- انجام طراحي لازم براي گردآوري الکترونيکي اطلاعات اقتصادي
- و- تهيه طرح هاي آمارگيري براي گردآوري اطلاعات ميداني
- ز- انجام طراحي لازم براي گردآوري آمارهاي اقتصادي به شيوه ثبتي
- ح- تهيه حساب هاي بخش تعاون و تدوين گزارش
- ط- مستند سازي

با توجه به گستردگي و تنوع فعاليت هاي طرح، اجرائي طرح در سه مرحله مطالعات، آزمایش و عمليات از نيمه دوم سال ۱۳۸۸ لغایت سال ۱۳۹۱ به انجام خواهد رسيد. انجام مطالعات طرح از اواخر سال ۱۳۸۸ آغاز و پيش بيني مي شود جمع آوري آمارهاي اقتصادي برخي از واحدهاي بخش تعاون تا سال ۱۳۹۰ به طول بيانجامد. عمليات ميداني، جمع آوري آمارهاي اقتصادي به صورت ثبتي، آمارگيري، صورتهاي مالي و ساير شيوه ها و مراحل تفصيلي تهيه حسابها و بالاخره تهيه گزارش نهايي، با پيش شرط فراهم بودن همه امکانات لازم براي اجرائي آن، تا سال ۱۳۹۱ پيش بيني شده است.

مرکز آمار ايران با همکاري و سفارش وزارت تعاون مسئول تهيه حسابهاي اقتصادي بخش